

**GARGŽDŲ LOPŠELIS-DARŽELIS
„SAULUTĖ“**

**IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA
AUGU IR KURIU**

2023 m. Gargždai

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA**„A U G U I R K U R I U“**

PROGRAMĄ RENGĖ: 2007 m.

„Ikimokyklinio ugdymo programos“ rengimo darbo grupė:

Pirmininkė – Lina Petrauskienė, direktoriaus pavaduotoja ugdymui, II-a vad. kv. kategorija.

Nariai:

Sandra Petrusevičienė, atestuota auklėtoja;

Jolanta Olčiauskienė, auklėtoja, auklėtojos metodininkės kv. kategorija;

Alma Uktverienė, auklėtoja, vyr. auklėtojos kv. kategorijaja;

Kristina Joknienė, priešmokyklinio ugdymo pedagogė, auklėtojos metodininkės kv. kategorija;

Liudmila Tamošauskienė, auklėtoja;

Jovita Papievytė, auklėtoja, vyr. auklėtojos kv. kategorija.

PROGRAMĄ ATNAUJINO: 2012 m.

„Ikimokyklinio ugdymo programos“ rengimo darbo grupė:

Pirmininkė – Lina Petrauskienė, direktoriaus pavaduotoja ugdymui, II-a vad. kv. kategorija.

Nariai:

Sandra Petrusevičienė, atestuota auklėtoja;

Rasa Linkienė, meninio ugdymo pedagogė, metodininkė;

Kristina Joknienė, auklėtoja, metodininkė;

Liudmila Tamošauskienė, vyr. auklėtoja;

Jovita Papievytė, auklėtoja, metodininkė;

Zinaida Strakšienė, auklėtoja, vyr. auklėtoja.

PROGRAMĄ ATNAUJINO: 2015 m.

Ikimokyklinio ugdymo programos atnaujinimo koordinatorė – Lina Petrauskienė, direktoriaus pavaduotoja ugdymui, I-a vad. kv. kategorija.

„Ikimokyklinio ugdymo programos“ rengimo darbo grupė:

Jolanta Olčiauskienė, auklėtoja – darbo grupės vadovė.

Nariai:

Rima Cirtautienė, auklėtoja;

Jurgita Vaičkutė, auklėtoja;

Vilma Lukauskienė, vyr. auklėtoja;

Ona Meškienė, logopedė metodininkė;

Šarūnė Petruškevičienė, meninio ugdymo pedagogė;

Vaida Vaičiulienė, visuomenės sveikatos priežiūros specialistė.

PROGRAMĄ ATNAUJINO: 2020 m.

„Ikimokyklinio ugdymo programos“ rengimo darbo grupė:

Sandra Petrusėvičienė, direktoriaus pavaduotoja ugdymui – darbo grupės vadovė.

Nariai:

Rima Cirtautienė, ikimokyklinio ugdymo mokytoja;

Jurgita Vaičkutė, ikimokyklinio ugdymo mokytoja;

Alina Daukšienė, priešmokyklinio ugdymo mokytoja;

Ona Meškienė, logopedė;

Šarūnė Petruškevičienė, meninio ugdymo mokytoja;

Vaida Vaičiulienė, visuomenės sveikatos priežiūros specialistė.

PROGRAMĄ ATNAUJINO: 2022 m.

„Ikimokyklinio ugdymo programos“ rengimo darbo grupė:

Sandra Petrusėvičienė, direktoriaus pavaduotoja ugdymui – darbo grupės koordinatore.

Jolanta Olčauskienė, ikimokyklinio ugdymo mokytoja- darbo grupės vadovė;

Nariai:

Jurgita Vaičkutė, priešmokyklinio ugdymo mokytoja;

Vaida Rudienė, ikimokyklinio ugdymo mokytoja.

PROGRAMĄ ATNAUJINO: 2023 m.

„Ikimokyklinio ugdymo programos“ rengimo darbo grupė:

Sandra Petrusėvičienė, direktoriaus pavaduotoja ugdymui – darbo grupės koordinatore.

Nariai:

Jurgita Vaičkutė, ikimokyklinio ugdymo mokytoja;

Vilma Lukauskienė, ikimokyklinio ugdymo mokytoja.

TURINYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS	3
1. Informacija apie įstaigą	3
2. Vaikai ir jų poreikiai.....	3
3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas	4
4. Įstaigos savitumas.....	4
5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai	5
6. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą.....	5
II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI.....	7
7. Ikimokyklinio ugdymo principai, kurių laikomasi organizuojant ir planuojant ugdymą	7
III. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI.....	8
8. Tikslas	8
9. Uždaviniai.....	8
IV. UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS	8
10. Ugdymo turinys.....	8
10.3 Aš sveikas.....	10
10.4. Aš orus	15
10.5. Aš bendraujantis	29
10.6. Aš smalsus.....	37
10.7. Aš kuriantis	49
11. Metodai ir priemonės.....	64
V. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS.....	68
VI. . NAUDOTINI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	71
PRIEDAI	

PATVIRTINTA
Gargždų lopšelio-darželio „Saulutė“
direktorius 2023 m. gruodžio 29 d.
įsakymu Nr. V-124

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„A U G U I R K U R I U“

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Informacija apie įstaigą:

1.1. Lopšelio-darželio veiklos pradžia ir tęstinumas:

1.1.1. įsteigtas lopšelis-darželis 1981 m. kovo 2 d.;

1.1.2. reorganizuotas į mokyklą-darželį 1992 m. birželio 7 d.;

1.1.3. reorganizuotas į lopšelių-darželį 2011 m. rugsėjo 1 d.

1.2. Teisinė forma – biudžetinė įstaiga.

1.3. Priklausomybė – savivaldybės mokykla.

1.4. Savininkas – Klaipėdos rajono savivaldybė.

1.5. Savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija – Klaipėdos r. savivaldybės taryba.

1.6. Lopšelio-darželio buveinė – Vingio g. 4, LT96138 Gargždai.

1.7. Institucijos grupė – neformaliojo švietimo mokykla.

1.8. Institucijos tipas – lopšelis-darželis.

1.9. Pagrindinė paskirtis – ikimokykliniam ugdymui skirta mokykla.

1.10. Mokymo kalba – lietuvių.

1.11. Mokymo forma – dieninė.

2. Vaikai ir jų poreikiai:

2.1. Vaikai. Į lopšelių-darželį „Saulutė“ priimami vaikai nuo dviejų iki septynių metų. Įstaigą vidutiniškai lanko 230 vaikų. Vykdomos ikimokyklinio (2–5 m. vaikams), priešmokyklinio (6–7 m. vaikams) ugdymo programos.

2.2. Vaikų poreikiai. Ikimokyklinis amžius – žaidimų ir atradimų laikotarpis. Ugdytinių stebėjimai leidžia teigti, kad 2–4 metų vaikams labai svarbu žaisti, judėti, piešti, būti mylimiems ir saugiems, 5–6 metų vaikams prioritetinėmis tampa pažinimo, eksperimentavimo, tyrinėjimo, atradimų ir kūrybos veikla. Kita vertus, šiuolaikiniai vaikai, augantys žinių ir technologijų visuomenėje, anksti pradeda domėtis kompiuteriu, nori išmokti žaisti kompiuterinius žaidimus,

piešti, o tai įtakoja jų poreikius. Lopšelio-darželio „Saulutė“ ikimokyklinio ugdymo programa „Augu ir kuriu“ siekiama tenkinti pagrindinius 1–7 metų vaiko poreikius: saugumo, sveikatos, judėjimo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos. Ugdymo programoje didelis dėmesys skiriamas individualiems ir specialiems (gabių ir talentingų, dvikalbių, komunikacijos sutrikimams, socialinės atskirties aplinkoje augančių vaikų ir kt.) poreikiams.

3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas. Lopšelyje-darželyje „Saulutė“ dirba 21 pedagogas: 15 ikimokyklinio ugdymo mokytojų, 6 priešmokyklinio ugdymo pedagogai, 2 logopedai, 1 spec. pedagogas, 1 meninio ugdymo pedagogas, 2 administracijos darbuotojai, iš kurių 7 atestuoti mokytojo metodininko kvalifikacinei kategorijai, 11 atestuoti vyresniojo mokytojo kvalifikacinei kategorijai, 6 turi mokytojo kvalifikacinę kategoriją. Direktorė turi pirmąją vadovo kvalifikacinę kategoriją. 13 pedagogų turi aukštąjį universitetinį, 4 – aukštąjį, 3 - aukštesnįjį išsilavinimą, 1 pedagogas yra trečio kurso studentas. Darbo stažą iki 10 metų turi 6, daugiau nei 10 metų – 15 pedagogų.

4. Įstaigos savitumas:

4.1. Lopšelyje-darželyje veikia: dešimt ikimokyklinio amžiaus grupių, dvi – priešmokyklinio amžiaus grupės. Į darželį vaikai priimami nuo dviejų metų, pagal Gargždų miesto centralizuoto priėmimo į ikimokyklines įstaigas tvarką, esant galimybei atsižvelgiama į tėvų pageidavimus pasirenkant darželį. Vaikų grupės komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnius. Specialiųjų poreikių vaikai integruojami į įprastos raidos vaikų grupes. Teikiama specialiojo pedagogo, logopedo ir psichologo pagalba, sudaromos palankios sąlygos ugdytis tautinių mažumų ir socialinės atskirties vaikams.

4.2. Ugdymas ir ugdymosi sąlygos. Įstaigoje prioritetas skiriamas vaikų tyrinėjimo ir pažinimo, STEAM, kultūros, meninės saviraiškos puoselėjimui, sveikatos stiprinimui ir saugojimui. Įstaiga turi sveikata stiprinančios mokyklos statusą, parengta ir vykdoma „Sveikatos stiprinimo programa“. Įstaiga moderni, pritaikanti veikloje pažangiausias ugdymo technologijas, bendradarbiaujanti su šalies ir užsienio partneriais, ypatingą dėmesį skirianti vaiko saviraiškos puoselėjimui, užtikrinanti vaiko poreikius atitinkančias ugdymosi sąlygas bei savo darbuotojų nuolatinį tobulėjimą ir gerosios darbo patirties sklaidą. Vaikai ugdomi nuo ankstyvojo amžiaus iki pradinio ugdymo, užtikrinamas ugdymo perimamumas.

4.3. Geografinė padėtis. Lopšelis-darželis yra ramioje Gargždų miesto dalyje, atokiau nuo judrių gatvių. Lopšelio-darželio didžioji dalis teritorijos ribojasi su privačių namų rajonais. Netoli „Minijos“ progimnazija, o tai sudaro palankias galimybes ugdymo tęstinumui užtikrinti. Netoli lopšelio-darželio teka „Minijos“ upė, apsupta nuostabaus slėnio gamtovaizdžiu. Minijos slėnis yra mėgstamas mūsų ugdytinių kaip poilsio, gamtos pažinimo, stebėjimo vieta, bei sportinių renginių vieta. Vaikai supažindinami su įstaigą supančia artimiausia aplinka: vaikų biblioteka, Gargždų

krašto muziejumi, kultūros centru, Klaipėdos rajono savivaldybe, paštu, gaisrine, policija ir kt. ir su tolimesne aplinka: Klaipėdoje esančia P. Domšaičio galerija, jūrų muziejum - delfinariumu, Mažosios Lietuvos istorijos muziejumi, Kretingos žiemos sodu, Palangos gintaro muziejumi, jį supančiu parku, jūra ir kt.

5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai:

5.1. Lopšelyje-darželyje sistemingai (kartą metuose) analizuojami bendruomenės poreikiai. Siekiama nustatyti individualius, grupės, įstaigos poreikius. Poreikiai išsiaiškinami klausimynų, individualių pokalbių, susirinkimų metu ir kt. Išsiaiškinus poreikius, numatomi ugdymo prioritetai atsižvelgiant į tėvų, vaikų, įstaigos, regiono ir respublikos prioritetus.

5.2. Tėvų lūkesčiai: tėvai tikisi, kad jų vaikai darželyje įgys savarankiškumo, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių, gebės socializuotis šiandieniniame nuolat besikeičiančiame pasaulyje, bus ugdoma tautiškumo dvasia. Vaikai bus saugūs, gerbiami ir mylimi, esant būtinumui, bus teikiama kvalifikuota logopedo, spec. pedagogo ir psichologo pagalba, bus užtikrinamas šeimos ir įstaigos ugdymo vientisumas, partneriškumas.

6. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą:

6.1. Lopšelio-darželio „Saulutė“ ugdymo programa atnaujinta, vadovaujantis ŠMM parengtomis „Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis“, „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“, bei yra susijusi su „Ankstyvojo ugdymo vadovu“, „Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymu“, „Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymu“, ikimokyklinio ugdymo programa „Vėrinėlis“, „Bendraja priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa“.

6.2. Ugdyme vadovaujamosi šiuolaikinėmis psichologinėmis ir pedagoginėmis nuostatomis į vaiką ikimokykliniame amžiuje. Ugdymo(si) procesas grindžiamas šiomis ugdymo kryptimis: humanistine ugdymo kryptimi, kai pabrėžiama vaiko saviraiškos galimybių svarba ugdymo procese, bei progresyvine, kurios esmė – išmokyti mokyti, mąstyti, todėl ypač vertinami aktyvūs ugdymo(si) metodai, kreipiantys ugdytinį į veiklą. Pabrėžiamos individualios ugdytinių skirtybės.

6.3. Ugdymo procese vadovujamosi B. Bitino, A. Juodaitytės ugdymo filosofijos konceptualiais pagrindais, išskiriant tris pagrindines nuostatas:

6.3.1. vaikystė - savaiminė vertybė;

6.3.2. vaikas - unikali asmenybė;

6.3.3. vaiko žaidimas - natūralus jo ugdymosi būdas.

6.4. Ikimokyklinio ugdymo programa remiasi „Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija“ ir išplėtoja ikimokyklinio amžiaus vaikų pagrindines nuostatas:

6.4.1. šeimai pripažįstamas prioritetinis ugdytojo vaidmuo;

6.4.2. pabrėžiama jaunos šeimos švietimo svarba;

6.4.3. vaiko ugdymas grindžiamas kompleksinio ugdymo samprata: ugdymo turinio vienovės ir struktūros pamatas yra diferencijavimo ir integravimo, kompleksiskumo pagrindai.

6.5. Ikimokyklinio ugdymo programa sudaryta siekiant garantuoti svarbiausias vaiko teises. Teikiant ugdymo paslaugas įstaiga vadovaujasi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I – 983 (Žin., 1995, Nr. 60-1501), Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569 (Žin., 2003, Nr. 52-2316):

6.5.1. Vaikas turi teisę gyventi ir kuo ilgiau augti bei ugdytis jį mylinčioje ir juo besirūpinančioje šeimoje:

6.5.1.1. 8 str. 1. Valstybės dalyvės įsipareigoja gerbti vaiko teisę išsaugoti savo identiškumą, įskaitant pilietybę, vardą ir šeimos ryšius<...>;

6.5.1.2. 18 str. 1. Tėvams arba, atitinkamais atvejais, teisėtiems globėjams tenka pagrindinė atsakomybė už vaiko auklėjimą ir vystymąsi. Pagrindinis jų rūpestis turi būti vaiko interesai.

6.5.2. Vaikas turi teisę tinkamai ugdytis:

6.5.2.1. 27 str. 1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi;

6.5.2.2. 29 str. 1. Valstybės dalyvės susitaria, kad vaiko lavinimo tikslas turi būti: kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius sugebėjimus<...>.

6.5.3. Vaiką auginanti šeima turi teisę į švietimo, socialines, medicines paslaugas bei materialinę paramą:

6.5.3.1. 18str. 2. <...>valstybės dalyvės teikia tėvams ir teisėtiems globėjams paramą, reikalingą tinkamam vaikų auklėjimui, ir rūpinasi vaikų įstaigų plėtimu;

6.5.3.2. 18 str. 3. Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad vaikai, kurių tėvai dirba, turėtų teisę naudotis jiems skirtomis vaikų priežiūros tarnybomis ir įstaigomis;

6.5.3.3. 26 str. 1. Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko teisę naudotis socialiniu aprūpinimu;

6.5.3.4. 3 str. 1. Perkant paslaugas, visuose vaiko priežiūros sektoriuose vadovujamasi vaiko interesų atstovavimo principu. Tai reiškia, kad paslaugos privalo būti įvairiapusės, orientuotos į vaikų ir paauglių poreikius, nuomones, kultūrą. Įstatymai apibrėžia bendras nuostatas, tačiau specialistai kiekvienam asmeniui individualiai parenka tinkamus sprendimus.

6.6. Lopšelis-darželis savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos švietimo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Švietimo ir mokslo ministerijos norminiais aktais, Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos sprendimais, Savivaldybės administracijos bei Savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus įsakymais, lopšelio-darželio veiklos dokumentais ir lopšelio-darželio „Saulutė“ nuostatais.

6.7. Ikimokyklinio ugdymo programa „Augu ir kuriu“ skirta Gargždų lopšelio-darželio „Saulutė“ bendruomenei, ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

7. Ikimokyklinio ugdymo principai, kurių laikomasi organizuojant ir planuojant ugdymą:

7.1. **humaniškumo** – puoselėjama vaikų kultūra, vaikas gerbiamas kaip asmenybė, pripažįstama vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybė ir savarankiškumas, teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį ir asmeninę patirtį;

7.2. **vertybinių nuostatų ugdymo** – ypatingas dėmesys skiriamas bendrųjų vertybinių ir pozityvinių asmeninių nuostatų pradmenų formavimui(si) – intuityviai doros, gėrio, grožio, savivertės nuojautai, sudaromos sąlygos įgyti ir tobulinti bendruosius gebėjimus, mažiau dėmesio skiriant konkrečioms žinioms;

7.3. **tautiškumo, socialinio kultūrinio kryptingumo** – ikimokyklinio ugdymo turinys grindžiamas tautos kultūros vertybėmis, atsižvelgiant į socialinę kultūrinę šeimos ir vietinės bendruomenės aplinką;

7.4. **visuminio, integralaus ugdymo** – ugdymas organizuojamas taip, kad vaikas suvoktų, pažintų pasaulį, kaip neskaidomą visumą, siekiama vertybinių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksmų dermės, vaiko vidinio ir išorinio pasaulio vienovės;

7.5. **aktyvaus ugdymosi** – laikomasi nuostatos, kad vaikas patirtį kaupia pats aktyviai veikdamas, bandydamas, eksperimentuodamas, bendraudamas ir bendradarbiaudamas, sąveikaudamas su aplinka ir daiktais;

7.6. **prieinamumo** – turinys sudaromas taip, kad atitiktų individualias vaiko psichofizines galimybes, individualius poreikius, pažinimo ir raiškos būdus, stilių, bendravimo ir elgesio modelius, bei emocijų pasaulį. Ugdymas organizuojamas taip, kad vaikui siūloma veikla stimuliuotų jo asmenybės raidą, t. y. būtų pasirinktas jautriausiais periodais;

7.7. **šėimos ir institucijos sąveikos** – ugdymas institucijoje perima geriausias šėimos tradicijas, tėvai įtraukiami į ugdymo procesą, šėima ir institucija derina interesus ir lūkesčius, požiūrį į vaiko ugdymąsi, rūpinamasi šėimų švietimu, skatinamos tėvų nuostatos į ugdymo kaitą;

7.8. **lankstumo, tęstinumo** – ugdymo turinys keičiamas, koreguojamas atsižvelgiant į pakitusią situaciją bei vaiko poreikius. Turinys derinamas su priešmokyklinio ugdymo turiniu.

III. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

8. Tikslas:

Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko prigimtinės galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

9. Uždaviniai:

9.1. sergėti ir stiprinti vaiko fizinę ir psichinę sveikatą, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką;

9.2. siekti, kad vaikas plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias;

9.3. skatinti vaiko saviraišką per kūrybinės raiškos formų įvairovę;

9.4. siekti pozityvaus vaiko bendravimo ir bendradarbiavimo su suaugusiais ir bendraamžiais, mokėjimo spręsti kasdienes problemas, atsižvelgiant į veiksmų pasekmes;

9.5. siekti, kad vaikai mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, tyrinėtų, keltų klausimus, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, numatytų tolesnės veiklos žingsnius;

9.6. puoselėti vaikų kultūrą, plėtojant emocinę, socialinę patirtį per artimiausią vaiko aplinką (šeimą, bendraamžius, vietos bendruomenę), kartu stiprinant tautinio identiteto jausmą.

IV. UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

10. Ugdymo turinys.

10.1. Ugdymo turinys grindžiamas:

10.1.1. ugdymo turinį reglamentuojančiomis Bendrosiomis programomis, išsilavinimo standartais akcentuojančiais asmens kompetencijos ugdymo svarbą. Europos Komisijos dokumentuose nurodoma, kad kompetencija suprantama kaip daugiafunkcinė žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma, būtina kiekvienam vaikui, kad jis sėkmingai tvarkytų savo asmeninį gyvenimą, siektų tobulėti, aktyviai dalyvautų visuomenės gyvenime;

10.1.2. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija pabrėžiančia, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas aplinkinį pasaulį suvokia kaip nedalomą visumą. Todėl ugdymo medžiaga atrenkama realios tikrovės modeliavimo būdu. Vaikui pateikiamas neskaidomas, apibendrintas jį supančios tikrovės – gamtos reiškinių, aplinkos daiktų, žmonių bei jų santykių ir veiklos vaizdas. Vaikas vedamas nuo artimų (mamos, tėvo, šeimos, namų aplinkos, gimtosios vietovės) prie tolimų reiškinių (socialinių grupių, visuomeninių santykių, tėviškės, gamtinės, daiktinės bei istorinės aplinkos, pasaulio ir kt.) vadovaujantis šia nuostata ir remiantis ikimokyklinio ugdymo rekomendacijomis ir ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu sudarytas programos ugdymo turinys.

10.2. Ikimokyklinio ugdymo programos turinys plėtojamas per 18 vaiko pasiekimo sričių (1 priedas), siekiant visuminio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiant į vaiko raidos bei ugdymosi ypatumus.

Šios sritys sąlygiškai jungiamos į ugdymo kryptis, rodančias svarbiausius ikimokyklinio ugdymo ir ugdymosi lūkesčius:

- Aš sveikas
- Aš orus
- Aš bendraujantis
- Aš smalsus
- Aš kuriantis

Kiekvienoje iš vaiko ugdymo(si) pasiekimo sričių išskirti šeši vaiko pasiekimo žingsniai, rodantys vaiko pažangą jam įgyjant vertybines nuostatas ir gebėjimus nuo gimimo iki šešerių metų.

Vaikų nuo gimimo iki trejų metų ir vaikų nuo trejų iki šešerių metų įgyjamų gebėjimų pobūdis iš esmės skiriasi:

1–3 žingsniuose aprašomi vaikų nuo gimimo iki trejų metų pasiekimai, 4–6 žingsniuose aprašomi vaikų nuo trejų iki šešerių metų pasiekimai. Vaiko pasiekimų žingsnių siejimas su amžiumi yra sąlyginis. Programoje siūlomos vaikų ugdymo gairės kaip orientyras ikimokyklinio ugdymo mokytojams, kaip galima siekti numatytos vaiko pažangos.

10.3AŠ SVEIKAS

- Kasdieniai gyvenimo įgūdžiai
- Fizinis aktyvumas

10.3.1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinė nuostata: Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas: Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

	ŽINGSNIAI	GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti valgyti pirštais. Tirštą maistą duoti tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokytį laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio. • Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. • Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. • Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. • Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. • Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti valgyti pirštais. Tirštą maistą duoti tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokytį laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. • Skatinti vaiką valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaisti žaidimus „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“. • Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius sodinti ant puoduko ar klozeto. • Grupėje turėti didelę lėlę su drabužių rinkiniu, siūlyti vaikui ją rengti. • Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka. • Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“ • Kurti siužetines situacijas, skatinančias vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą. „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo“ ir t.t.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai valgo ir geria. Pradedama naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. • Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. • Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą. • Pratinti keltis nuo stalo tik baigus valgyti. • Prižiūrėti, kad vaikas valgytų su įrankiais taip, kaip jis gali, pagirti vaiką už pastangas. Turėti grupėje indelių, skatinti vaiką jais žaisti. • Mokyti taisyklingai naudotis tualetu. • Žaisti žaidimus „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“,

		<ul style="list-style-type: none"> • Padeda į vietą vieną kitą daiktą. 	<p>„Aprenk draugą“.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naudoti įvairias spalvotas, kvėpiančias vaikiškas higienos priemones. Kalbėtis su vaikais apie švarą. • Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą.
4–6 metai	4-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. • Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. • Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. • Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. • Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Su vaikais kalbėti apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaisti žaidimus, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, restoranas ir kt.). • Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – piena, mėsa, vaisius, daržoves. • Kiekvieną kartą prieš valgant įtraukti vaikus į stalo padengimo veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbėtis su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti. • Rekomenduoti tėvams aprengti vaikus patogiais ir lengvai aprengiamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinti vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. • Mokyti vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. • Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį. Priminti, kad naudotųsi nosinaite. • Skatinti susitvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant. • Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus. Žiūrindami paveikslėlius, vartant vaikiškus žurnalus, pastebėti ir parodyti dvejopas situacijas, pvz.: tas, kuriose saugu vaikui, ir tas, kuriose gali įvykti nelaimė. Skaityti, kurti kūrinius apie saugų elgesį. Organizuoti saugaus elgesio savaites, kviešti medicinos darbuotojus, gaisrininkus.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus 	<ul style="list-style-type: none"> • Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis paaiškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakoti apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei. • Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. Skatinti vaikų savarankiškumą.

	<p>tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. • Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su vaikais organizuoti viktorinas, projektus apie saugų vaikų elgesį. Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai. • Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebėti ir priminti, kad taisyklingai sėdėtų.
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam, saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. • Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. Paprašyti vaikų papasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoti, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Klausytis skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti loto, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). • Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabuželiais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti. Parūpinti skysto muilo su dozatoriumi, parodyti, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Priminti, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinti kodėl, pasiūlyti vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplotų. • Parūpinti priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. Auklėtojas kartu su vaikais „Minčių lietuje“ diskutuoja, aptaria, vertina. • Mokytojas pasiūlo, kad vaikai pasakytų, kai pastebės jį (ją) vaikštantį ar sėdintį susikūpinus.

10.3.2. FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinių nuostatų: noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas: eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

	ŽINGSNIAI	GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukšty, ko nors išitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko regėjimo lauke padėti žaislų ir skatinti ropoti iki jų; pasiūlyti ropoti peršviečiamu tuneliu, po stalą. Svarbu nepalikti vaiko vieno. Žaisti žaidimą „Eikš pas mane“. Atsistokite arba atsiklaupkite prieš vaiką, ištieskite rankas ir

	<p>žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą. 	<p>kvieskite į savo glėbį. Kviesti susipažinti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Lengvais sukamaisiais judesiais masažuoti vaiko delniukus. Žaisti su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais.
2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. • Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda kamuolį. 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą (pvz., „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Ištaškyk balutę“, „Skrenda paukšteliai“ ir kt.). Sudaryti vaikui galimybę nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą kubelių, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, pakviesti eiti „tilteliu“ paskui save. Turėti grupėje žaislų, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti. • Siūlyti statyti bokštelių, užsukti ir atsukti dangtelius. Pasiūlyti padaryti kamuoliuką: paimti popieriaus lapą ir suglamžyti taip, kad būtų panašus į kamuoliuką. Žaisti žaidimą „Takelis“. Iš popieriaus juostelių padaryti apie 3–5 cm takelį. Duoti vaikui kruopų, tegu beria ant takelio ir kviečia paukštelius lesti. Duoti lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.
3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina ten, kur nori vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. • Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto, gauda kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Naudoti priemonę „Kempinėlių takelis“ (tai nebereikalinga parketo lenta, ant kurios užklijuota minkšta kempinė). Sudaryti sąlygas <ul style="list-style-type: none"> • vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas „Neužkliudyk“). Organizuoti siužetinių pratimų, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. Sudaryti sąlygas vaikams laiptuoti kopėtėlėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Žaisti žaidimą „Pašto dėžutė“. Kartu su vaikais imituoti šuoliuojančius gyvūnus. Žaisti žaidimą „Viens, du, trys – pasiruošęs – šok!“ • Pasiūlyti pirštuku vedžioti labirintą. Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Kartu su vaikais pasidarykite vėrinį, verkite makaronus, sagas, karoliukus ir t. t. Siūlyti žaidimus ir žaislus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (pvz., žaidimas kėgliais ir kt.). Mokyti

			žirkėmis įkirpti popierinės saulutės spindulėlių.
4–6 metai	4-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaugstinimo. Mina ir vairuoja triratuką. • Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti vaikui įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių • vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirštelį – einu ant kulno ir kt.). Iš laikraščio ant grindų suformuoti tiesią, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio liniją. Vaikas eina šia linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžta atbulas. Sudaryti sąlygas vaikui važinėti triratukais, paspirtukais. • Paprašyti mažylio surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiate. Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, grikiais ar šiaip įvairiomis kruopomis. Pasiūlyti vaikui pabūti vaistininku – įvairius daiktus imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. • Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti veiklą, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiais, galva, muštų kamuolį, mestų į viršų, ėjimą keistų bėgimu. Žaisti žaidimą „Raganėle pamotėle“. Sugalvoti maršrutą, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaisti žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūlyti vaikams šokinėti per šokdynę, lanką.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką; po truputį duoti sudėtingesnes užduotis. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti su pipete. Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duoti vaikui krepšį su skalbinių segtukais, paimti segtuką trimis pirštais, prisegti, paprašyti, kad ir jis taip pat padarytų.

10.4.AŠ ORUS

- Emocijų suvokimas ir raiška
- Savireguliacija ir savikontrolė
- Savivoka ir savigarba
- Santykiai su suaugusiais ir vaikais
- Iniciatyvumas ir atkaklumas
- Problemų sprendimas

10.4.1. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybinė nuostata: domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminis gebėjimas: atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. • Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia). 	<ul style="list-style-type: none"> • Stengtis suprasti kūdikio emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Pasirūpinti, kad kūdikis matytų save veidrodyje, kai yra linksmas, liūdnas, piktas. Paimti, priglausti, pamyluoti kūdikį, kai jis atsiskiria nuo tėvų, užimti jį įdomia veikla, suteikti džiugių, malonių potyrių, nukreipti dėmesį nuo liūdesį keliančių situacijų. Užtikrinti vaiko saugumą. • Paguldyti, pasodinti kūdikį šalia kitų vaikų, duoti žaisliukų, skatinti pabendrauti.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. • Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Grupėje įtaisyti vaikų ūgio veidrodinę sieną, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Kalbinti vaiką ir pavadinti jo reiškiamas emocijas. Visada pasirūpinti vaiku, kai jis jaučiasi blogai. Kartu su vaiku vartyti knygeles, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuoti skirtingų nuotaikų daineles. • Įvardyti vaikų bei savo emocijas. Pasakyti, kad vaikas liūdnas, pačiam jį paglostyti ir paskatinti kitą vaiką jį paglostyti. • Su lėlėmis, kitais žaislais žaisti žaidimus, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi.
	3-iasis	<ul style="list-style-type: none"> • Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą vartoti emocijų raiškos 	<ul style="list-style-type: none"> • Jautriai reaguoti į vaiko rodomus emocijų ženklus – veido mimika susitapatinti su jo nuotaika, komentuoti emocijas ar jausmus, juos pavadinti. Pastebėti, kai

	žingsnis	<p>žodelius ir emocijų pavadinimus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs). 	<p>vaiko emocijų ir jausmų raiška išsiplečia ir skirtingai į ją reaguoti, padėti atrasti naujų emocijų raiškos būdų</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vartyti ir skaityti vaikui „nuotaikų knygeles“. Būti vaikui pavyzdžiu, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokyti atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaisti žaidimą „Veidelis“. Užsidengti veidą ir atsidendti, demonstruojant vis kitą emocijų išraišką.
4–6 metai	4-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadinama pagrindines emocijas. • Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). • Pradedama suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna). 	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti kasdien po kelis kartus žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkantį nuotaikų veidelį. Skatinti reikšti visus jausmus, kad būtų galima pastebėti, kada vaikui reikia pagalbos, ir jam padėti. Pasiūlyti idėjų nuotaikoms ir jausmams tyrinėti. Skaityti knygeles apie jausmus ir jų išraišką. • Pasiūlyti žaidimų, skatinančių tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą. • Skatinti pasakyti, kaip jaučiasi jis ir kiti.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta bei pavadinama savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. • Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). • Pradedama kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti žaidimų, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: emocijas reikšti dainuojant, piešiant, šokant ir t.t. • Kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaityti „Jausmų knygeles“, žaisti vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą. • Paskatinti vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Tarpininkauti, kai vaikai išreiškia sunkius jausmus. Skaitant įvairius tekstus kuo ryškiau intonuoti, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. • Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir geranoriškai stengiasi jam padėti. • Pradedama kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas. Paskatinti samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl? • Kalbėtis su vaikais, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Paskatinti bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. • Skatinti vaikus nesivelti į muštynes. Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda.

10.4.2. SAVIREGULIACUJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybinė nuostata: nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas: laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. • Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti su vaiku, parūpinti spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. Kiekvieną kartą vaikui suserimus reaguoti švelniai ir suteikti fizinį komfortą. Mokyti atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus (kai skauda, kai nori valgyti, nori bendrauti...). • Kalbinti kūdikį, dainuoti jam įvairia intonacija – linksmi, ramiai, liūdnai. Juokinti, džiuginti kūdikį, kad kuo daugiau laiko būtų linksmas, smagus.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį. • Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Į vaiko išreikštus poreikius reaguoti nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatyti vaikui ir jo veiklai būtinus apribojimus ir nuosekliai jų laikytis. Suteikti vaikui galimybę išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkti neskubėti raminti). • Vaiko elgesiui reguliuoti taikyti veido mimiką ir balso intonacijas. Vaikams parodyti, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. • Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). • Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Žinoti ir taikyti kiekvienam vaikui priimtina dienos ritmą, priimtinus nusiramimo būdus. Skatinti vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Paaiškinti ar suvaidinti, kaip vaiko elgesys įskaudina kitus. Pasiūlyti vaikams būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus. Įrengti grupėje nusiramimo, gerų emocijų kampelį. Leisti vaikui pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. • Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padėti vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Padrašinti vaikus reikšti visas emocijas. Vaikui žaidžiant su lėlėmis, parodyti daugiau, nei vaikas vartoja, emocijų ir jausmų raiškos būdų. • Pagirti vaiką, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų. Pakomentuoti, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.

4–6 metai	4-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. • Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. • Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių. 	<ul style="list-style-type: none"> • Susitarti su vaikais, kad atbėgtų pasitarti su mokytoju, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. • Paskatinti vaikų vaidmenų žaidimus, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlyti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikyti paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodus, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. • Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienes elgesio grupėje taisykles, kuriose matytųsi ir vaikų atsakomybė. Paskatinti, pagirti vaikus už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą mokytojui.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. • Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. • Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas: muzikinių dėžučių, grojančių, švilpiančių vilkelių ir pan. • Skatinti vaiko pastangas pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“ Leisti vaikui pačiam spręsti problemas, neskubėti patarinėti, nurodinėti. Būtinai padėti vaikui, kuriam reikalinga pagalba derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais), konkrečiose konfliktinėse situacijose. • Pastebėti vaiko pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų, pagirti vaiką, padrąsinti.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats taiko įvairesnius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis ir kt.). • Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. • Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikui išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su juo žaidžiant. • Skaityti M. Molickos „Terapines pasakas“ ir kalbėtis apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. Padėti įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. • Leisti vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebėti, ar nėra ribų peržengimo ženklų. Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.

10.4.3. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinių nuostata: save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas: supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į pasakytą savo vardą. • Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. • Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Laikytis pastovaus dienos ritmo ir ritualų, su tais pačiais žaislais, žaisti tuos pačius žaidimus. Dažnai kreiptis į vaiką vardu, įvardijant jo veiksmus ir jausmus. • Pasitikti ir išlydėti vaiką šiltai, su šypsena, panešioti, pagirti.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. • Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. • Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti su vaiku žaidimus, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinti dėžę su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje tvarkytis, • vartoti kūno dalių pavadinimus. Pasiūlyti žaislų su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis stebint save nedūžtančiame veidrodyje. • Vaikui skirti pakankamai individualaus dėmesio-domėtis, ką jis veikia, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. • Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. • Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta 	<ul style="list-style-type: none"> • Bendrauti su vaiku taip, kad šiam reikėtų sakyti: „aš dedu, tu dedi, jis deda“ ir pan. Dažnai įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Komentuojant vaiko veiklą, būtina paminėti vaiko vardą. Pasiūlyti žaidimų „mano-tavo“, „mano kūnas“, „mano žaidimai“ ir kt. • Pasidžiaugti, paploti jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuoti ir pagirti vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis galėtų juos matyti.

		ir priima.	
4–6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. • Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). • Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: “Kas aš esu?“, “Mano kūnas“, “Žmonių panašumai ir skirtumai“, “Mano ir kitų pomėgiai“, “Mano ir kitų jausmai“. • Stebėti ar neatsiranda nepakankamo savęs vertinimo ženklų (nuleista galva ar pečiai), ir pasidomėti, kas atsitiko? Kodėl? Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). • Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. • Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaiku apie jo praeitį, dabartį, pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: “Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. • Dažnai kalbėtis su vaikais, apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje, išvykas į darbovietes. Turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumėlius. Rengti grupės šventes, prisistatymus tėvams, kitoms darželio grupėms. • Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Skatinti ir girti vaiką, tai siejant su jo asmeniu, išsakyti pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Paskatinti vaikus dažniau keisti žaidimo partnerius, įtraukti į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, paskatinti sakyti komplimentus vienas kitam, žaisti žaidimą “Kas mane pagirs?“. Išėjus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti, ir jam pasakyti tris-penkis malonius dalykus. Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. • Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio 	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą. Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Pristatyti vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt. Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo, bei nustatytų elgesio taisyklių. • Paskatinti pastebėti juokingą pusę savo klaidose. Skatinti juos pozityviai reaguoti į savo klaidas. Sąmoningai suklysti, pademonstruojant kaip galima juoktis iš savo apsirikimų. • Skatinti pokalbius, diskusijas apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.

	<p>savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškintis palankumo ir nepalankumo priežastis.
--	---	---

10.4.4. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS

Vertybė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi, žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. • Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio mokytojo, t.y.: palaikyti akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsoti, jį paglostyti, panešioti, pažaisti su juo veidas prieš veidą, parūpinti vaikui įdomių žaislų, užtikrinti vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose, sužinoti iš tėvų ir taikyti tokius pačius, kaip ir namuose, vaiko ramino būdus. • Rodyti asmeninį dėmesį vaikui - pažiūrėti į akis, pažaisti su juo ir pan. Bendraujant prisitaikyti prie vaiko bendravimo ritmo-atsakyti šypsena į vaiko šypseną, pakartoti vaiko sakomus žodžius ir, atvirksčiai, nusišypsoti ir palaukti, kol vaikas atsakys šypsena, kalbėti ir palaukti vaiko atsako. Stebėti ir reaguoti į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų, pažaisti ir kt.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. • Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritario ženklo, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sukurti ir laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų ir pan. Grupėje turėti įdomių žaislų, žaidimų ir kurį laiką pažaisti su vaiku, kol nusiramins ir įsitrauks į grupės veiklą. • Pastebėti, kada vaikui reikia mokytojo dėmesio, ir padrašinti, paskatinti jį. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguoti pozityviai-jautriai aiškintis pykčio priežastis, padėti vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikiams ir nuotaikoms. Žaisti su vaiku taip, kad jis lyderiautų, tampant trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Raiškia pritariančia ar nepritariančia veido mimika reaguoti į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus,

		<ul style="list-style-type: none"> • Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų. 	<p>poelgius.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pirmiausia parodyti vaikams naują aplinką, joje pažaisti ką nors malonaus. Paskui pristatyti naujus žaislus, supažindinant, kaip jie juda, kokius garsus skleidžia, pakviesti pažaisti kartu su mokytoja. Tik po to skatinti su nauju žaislu žaisti savarankiškai. Prieš einant į salę stebėti spektaklio, nuteikti vaiką teigiamai, kalbėti apie personažus.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. • Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. • Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai mokytojas yra šalia jo arba matomas netoliese. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbiauti su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną. • Pritarti vaiko iniciatyvai, tačiau visuomet atskubėti į pagalbą, būti saugumo garantu. • Žaidžiant su vaiku skatinti jo savarankiškumą, veikimą tarsi, tariamai, daiktų pakaitalų naudojimą, persikūnijimą, tapimą kuo nors. Kalbėtis su vaiku apie tai, kas žaidžiama. • Kai vaikas sako „Ne“, priešgyniauja arba užsispiria, parinkti tinkamus bendravimo su juo būdus- pasiūlyti jam rinktis vieną iš dviejų; išspręsti problemą; paskirstyti vaidmenis ir veiklą. Jei vaikas užsispyrė to, kas jam pavojinga, tikslinga nukreipti jo dėmesį į kitą įdomią veiklą. • Į grupę retsykiiais pasikviesti svečių, kviesti tėvus ar senelius, dalyvauti vaikų ugdymo procese, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.
4–6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. • Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės mokytojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. • Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai mokytojas yra šalia jo arba matomas netoliese. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklos, per kurią reikia kalbėti apie šeimą. Pakabinti vaiko ir šeimos fotografijas vaiko akių lygyje. Organizuoti šeimos dienas grupėje. Kviesti tėvus dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ar kt. tartis su vaikais bei jų tėvais. • Klausytis vaikų, skatinti pasakyti savo norus, idėjas, sumanymus, padėti juos įgyvendinti. • Padėti vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį. Vaikui supykus, paskatinti kalbėti apie tai, kas jį supykė, padėti rasti tinkamą išeitį, nusiraminti. • Kviesti į grupę vaikams įdomius žmones ir skatinti vaikus ką nors veikti drauge.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikams prašant įsitraukti į jų žaidimus, atlikti antraeilus vaidmenis, palaikyti jų sumanymus, užduoti klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. • Kalbėtis su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, jei jos pažeidžiamos. Būti tinkamo elgesio modelių

		<p>išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. • Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme. 	<p>vaikams. Kalbėti su jais apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suprasti vaiko priešinimosi priežastį ir padėti jam įveikti kylančias problemas. Grupės vakaronėse skatinti deklamuoti eilėraščių kartu su šeimos nariais. • Paskatinti vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakoti apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvoti jiems klausimų.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. • Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiški. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. • Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei. 	<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. • Kartu su vaikais sudaryti dienotvarkę, tartis dėl jos pakeitimų. Kartu kurti elgesio grupėje taisykles. • Sudaryti galimybes vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. • Padėti vaikams išmokti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų. • Aiškintis bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisykles ir galimus pavojus. Išklausyti vaikų pasakojamus atsitikimus su suaugusiais ir pasvarstyti, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.

10.4.5. SANTYKIAI SU VAIKAIS

Vertybinių nuostatų: nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas: supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksnių pasekmes sau ir kitiems.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasodinti kūdikius vieną šalia kito, duoti tokių pačių žaislų, skatinti bendrauti, tačiau stebėti, kad jie neužgautų vienas kito.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. 	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti vaikus žaisti greta. Komentuoti vieno ir kito norus, emocijas, veiksmus. • Parūpinti norimų žaislų.

		<ul style="list-style-type: none"> • Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti būti geranoriškesniems vienas kitam.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam ištraukia į kito vaiko žaidimą. • Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. • Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. • Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu. • Grupėje turėti po kelis tokius pačius žaislus. Pakomentuoti draugiškus vaikų veiksmus ir jausmus, pritarti ketinimui žaisti kartu, padėti ištraukti į bendro žaidimo epizodus. • Užtikrinti vaiko saugumą. Paskatinti vaiką išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. • Atsiliepti į vaikų pagalbos prašymus. Padėti vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus. • Skatinti vaikus žaisti greta. Sukurti žaidimo vietas, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito.
4–6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). • Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. • Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą • Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skirti pakankamai vietas ir laiko vaikų bendriems žaidimams. Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. Paskatinti paprašyti žaislo, tartis dėl jo, žaisti juo kartu. • Komentuoti priimtinius ir nepriimtinius vaiko veiksmus, primenant elgesio taisykles. Mokyti pasakyti sau „ne“, kai norisi pasielgti netinkamai. • Atkreipti dėmesį ir pagirti vaiko norą pasidalyti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. • Įvairiose situacijose atkreipti vaiko dėmesį į jo veiksmų pasekmes kitam. • Vengti lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Sėkmingai ištraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. • Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. • Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. • Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, 	<ul style="list-style-type: none"> • Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimą, išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems ištraukti į žaidimus. • Siūlyti įvairios veiklos, turinančių vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Pagiriant pastiprinti tinkamą, draugišką vaikų elgesį. • Tarpininkauti vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje. • Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą.

		konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. <ul style="list-style-type: none"> • Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius. 	
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. • Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti pačiam. • Siekdamas rasti kompromisą, išitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. • Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus. • Atkreipti vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Paskatinti vaikus aiškintis, kas yra gerai, kas blogai. • Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis. • Pasiūlyti veiklą, kuriose reiktų ką nors daryti drauge. • Kalbėtis apie draugus ir draugystę.

10.4.6. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinių nuostatų: didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas: savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam išitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

	ŽINGSNIAI	GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. • Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; 	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti vaiko rodomą iniciatyvą ir ją palaikyti. Stebėti ir pasidžiaugti vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą. • Priimti vaiko siūlomus žaidimus. Žaisti žaidimus su vaiku tol, kol jis to nori. • Siūlyti žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo.

		išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartuoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. • Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusiųjų prie dominančių daiktų. • Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pabūti greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų-tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubėti padėti vaikui-paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai. • Žaisti, ką nors veikti vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. • Kantriai padėti vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais. • Padėti vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. • Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. • Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti saugia aplinka grupėje, lauke. Mokytojui pačiam žaisti įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinti vaikus pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę. • Siūlyti vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai. • Nuolat praturtinti grupę kuo nors nauju, pasiūlyti vaikams naujų žaidimų. • Neišleisti vaikų iš akių. • Kai tik įmanoma, palaikyti vaiko norus, patraukliai pasiūlyti jiems pakeisti neigiamą nuomonę.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. • Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padaršinimo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti vaikų veiklos sumanymus, padėti juos išplėtoti, įgyvendinti. • Pasiūlyti vaikams žaisti dviese, grupelėje ar su visa grupe. • Palaikyti vaikus, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubėti teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padėti surasti išeitis, sprendimus. Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus: išplauti teptukus ir pan. Džiaugtis vaiko iniciatyva padėti kitam-ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisėgti.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą • Veiklą vaikams pasiūlyti tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų

	<ul style="list-style-type: none"> • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. 	<p>sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūlyti uždarų užduočių, kuriose mokytojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pagalbą vaikui teikti ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. • Susidomėjęs ilgesniam laikui išitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam išitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. • Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir mokytojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų. • Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti. • Skatinti vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlyti vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sagą ir pan.

10.4.7. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinių nuostata: nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas: atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pakartoja nepasisėkusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. • Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Padrąsinti vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagirti, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodyti vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. • Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padėti jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga-aiškinti, kad to daryti negalima, nukreipti dėmesį, nuraminti.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsinti vaiką: „Tau pavyks!“ Pabandyk kitaip!“ “Na dar kartą!” • Rodyti vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patarti, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose.

		<ul style="list-style-type: none"> Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos. 	<ul style="list-style-type: none"> Komentuoti vaiko veiksmų ir mokytojo demonstruojamų veiksmų pasekmes. Šiek tiek padėti vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą. 	<ul style="list-style-type: none"> Skatinti vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drąsinti. Klausti paties vaiko: <ul style="list-style-type: none"> -Ką dar galima padaryti? -Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos. 	<ul style="list-style-type: none"> Komentuoti vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. Skatint prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau. Drąsinti vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. Padėti vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos. 	<ul style="list-style-type: none"> Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. Skaityti kūrybinių apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Paprašyti visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padėti geriau suprasti kiekvieną pasiūlytą sprendimą.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos. 	<ul style="list-style-type: none"> Užduoti atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: <ul style="list-style-type: none"> -Kas atsitiko? -Kaip tu jautiesi? -Kaip jaučiasi kiti? Vaikui susidūrus su problema, klausti: <ul style="list-style-type: none"> -Ką tu darei? -Ar tai padėjo įveikti problemą? -Ką dar galima padaryti? -Ar tai padės įveikti problemą? Siūlyti vaikams probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų jie patys.

10.5.AŠ BENDRAUJANTIS

- Sakytinė kalba
- Rašytinė kalba

10.5.1. SAKY TINĖ KALBA

Vertybinių nuostatų: nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas: klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junda kalbos grožį.

	ŽINGSNIAI	GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3metai	1-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. • Supranta elementarius kalbinančio klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. • Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmais atsakyti į klausimus <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tarp daikto ir ir skiemenis. • Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu 	<ul style="list-style-type: none"> • Tiesiog kalbėti su vaiku. Kalbėti apie tai, ką tuo metu darote ir matote, kai keičiate sauskelnes, maudote, maitinate ar rengiate, guldo miegoti. • Kasdien grupės aplinką papildyti naujais daiktais, žaislais, juos vaikui nuolat įvardijant. • Žaidinti, juokinti, kykuoti vaiką, sakant trumpus eilėraštkus, pvz., „Virė virė košė“. Žaisti žaidimus: „Kas pasislėpė?“, „Ko neliko?“, „Kur pasislėpė? ir kt. • Skatinti vaiką tarti jo čiauškėjimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius. • Skatinti vaiką mėgdžioti trumpus žodelius.
	2-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuolat kalbėti apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakyti kuo įvairesniais žodžiais. • Taisyklingai vadinti su juo bendraujančius suaugusiuosius, įvardyti kūno dalis, aplinkoje esančius daiktus ir žaislus. Skatinti vaiko klausinėjimą. Kalbant

	<p>nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvorke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. • •Dviejų trijų žodžių sakiniams kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. • Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius. 	<p>su vaiku sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstukus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti vaiko norą tarti, kartoti žodžius. • Pastebėti, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Paskatinti vaiką kalbėti jam padedant pasakyti žodžius • •Skatinti vaiką kartoti dainelių, eilėraštkų, žaidinimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaisti su vaiku žaidimus, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.
3-iasis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. • Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3–4 žodžių sakiniams kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. • Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. • Kalba kelių žodžių sakiniams, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. • Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, 	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaityti atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimą su vaiku nuolat įvairinti naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. • Mokyti suprasti suaugusiojo prašymus. • Skatinti vaiką nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. • Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“ skatinti vaiką nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius. • Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėti vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta, skatinti apie tai pasakoti. • Skatinti vaiko kalbėjimą, pateikiant taisyklingo kalbėjimo modelius. • Deklamuoti eilėraštkus, užbaigti žinomų pasakų, eilėraštkų frazes. Kartu su vaiku žiūrėti vaikiškus filmukus, skatinti jį pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo

		užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius	žodžiais ir gestais. Kartoti girdėtus eilėraštukus, dainuoti daineles, žaisti žaidimus.
4–6 metai	4-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrybinių literatūrine kalba, tarmiškai Pradedama išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika. 	<ul style="list-style-type: none"> Skaityti vaikui tekstus ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius. Skatinti vaiką įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis su draugais. Bendraujant su suaugusiaisiais, vartoti elementarius mandagumo žodžius. Skatinti vaiką kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Su vaiku kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniams, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, nesišaiptyti iš jo. Vaikui kalbos jausmą žadinti emocijais, ekspresyviai ir vaizdinga kalba..
	5-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. <p>Kalbėjimas</p>	<ul style="list-style-type: none"> Sudaryti galimybes vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais. Padėti vaikui pajusti tekstų stilistinę įvairovę. •Skaityti įvairių žanrų tekstus (pvz., skelbimus, reklamines skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus, autorines pasakas ir pan.). Palaikyti kiekvieno vaiko kalbėjimą, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus. Skatinti vaiką kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį. Plečiant jo žodyną, turtinti jį įvairiais

	<ul style="list-style-type: none"> Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveiksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus. 	<p>techniniais terminais. Sužinojus naują žodį, skatinti išsakyti savo įspūdžius.</p> <ul style="list-style-type: none"> Skatinti vaiką kalbėti apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą: kur tai nutiko, ką ten girdėjai, ką tada jautei ir kt. Būti dėmesingu pasakojimo klausytoju. Kalbant su vaiku vartoti įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, išiktukus, jaustukus ir pan.). Skatinti vaiką išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaisti žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. Žaisti klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“) Skaitant kūrinius, nutylėti frazę ar žodį, skatinant vaiką juos pasakyti. Įvairiai inicijuoti eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimą, pvz., kitaip sugalvoti pasakos pradžia ar pabaigą, atvirkštinę pasaką.
6-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarpe Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja 	<ul style="list-style-type: none"> Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilstikos tekstų Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskirti ir aptarti su vaiku pasakojimo eigą. Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti. Sudaryti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinti vaikus klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su mokytoja. Pratinti vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems Pasakoti vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą.

	<p>mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius • Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. • Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.), dainuoti ritmines daineles, ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. • Išmėginti kalbinės raiškos priemonės kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant • Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus, pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt. • Išmėginti kalbinės raiškos priemonės, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.
--	---	---

10.5.2. RAŠY TINĖ KALBA

Vertyb inė nuostata: domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas: atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0-3metai	1-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiaisiais. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas. 	<ul style="list-style-type: none"> Sukurti vaikui knygų aplinką, kad jis galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. Pasisodinus kūdikį ant kelių, kartu vartyti, žiūrinėti paveikslėlius. Kalbėti vaikui apie tai, ką mato kiekviename puslapyje. Sudaryti situacijas, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašote.
	2-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygėlę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape. 	<ul style="list-style-type: none"> Laikant vaiką ant kelių, skaityti knygutę. Leisti vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodyti vaikui knygelių paveikslėlius, kalbėti apie juos. Vartant ir skaitant knygeles skatinti vaikų žodinę ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinių tekstą sieti su jo gyvenimu. Papildyti vaiko rašytinę aplinką. Parūpinti vaiko rašinėjimams popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių
	3-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktai, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas 	<ul style="list-style-type: none"> Skaityti vaikui kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstukus, kuriuose kartojami tie patys žodžiai. Skaityti normaliai, vengti vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikti atskirų personažų kalbą. Skatinti vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbėti su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leisti vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. Nuolat atkreipti vaikų dėmesį į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinti jų reikšmę. Pozityviai vertinti vaiko keverzones. Džiaugtis jo pasiekimais. Nuolat skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis.

4–6 metai	4-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.). Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Įvairioje bendravimo aplinkoje vartyti žurnalą, knygą, bukletą ar skrajutę. Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą. • Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė.“ Atsakymus užrašyti ir jam paskaityti. Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūlyti iliustruoti. • Žiūrint paveikslėlį skatinti apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba ir pan. • Turtinti vaiko aplinką įvairiais rašikliais, sudaryti galimybę pažinti kompiuterį. • Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais, grupės ar viešoje bibliotekoje atsiimant knygas ir kt. • Verti vardo, pavardės raidžių karolius. Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės.
	5-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę • Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). • Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Grupėje kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Skaityti tekstus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvoti smagius pavadinimus: A – stogelis, H – kopėtėlės, sudarant žodinius vaizdinius. Skatinti vaiką apie raides, jų charakterį kurti istorijas, pasakas. • Nuolat kreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan. • Skatinti vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius. • Skatinti nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, išiktukais, dalyviais,rieveiksmiais. • Skatinti vaikus kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis durelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt. Padėti pajusti vaikams ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitant“ iliustracijas. Skatinti vaiką sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstus. • Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinti savarankiškai kurti reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt. • Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu.

		<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. • Skatinti vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.
6-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. • Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, pavadinimus. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniame kompiuteryje rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Grupės knygų kampelį nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tekstais. • Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. • Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Susieti perskaitytą tekstą su vaiko patirtimi. • Organizuoti vaiko vardo raidžių dieną. Skaitant knygeles, atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose. • Sudaryti vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėlės (t. y., asmeninį vaiko raidžių žodynėlį). • Skatinti vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėti įvairias trumpas iškasas. • Skatinti vaiką kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais • Skatinti vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. • Skatinti vaiką įvairiais simboliais perteikti informaciją apie save, kitus, aplinką. Pasiūlyti veiklos, kurioje vaikui kiltų poreikis užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius. • Pasiūlyti vaikams atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.

10.6.AŠ SMALSUS

- Aplinkos pažinimas
- Skaičiavimas ir matematika
- Tyrinėjimas
- Mokėjimas mokytis

10.6.1. APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. • Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. • Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aplinkoje turėti žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. • Vaikui rodyti jo atvaizdą veidrodyje. • Vaikui padėti pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą). • Liesti vaiką, švelniai, saugiai imti ant rankų. Parodyti, kad dalijatės su kūdikiu malonumu ir atradimais.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojami (šukos, šaukštas, nosinaitė). 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodyti, kaip tai daryti, įvardyti, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. • Skatinti vaikus ir jiems padėti pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuoti klausimus apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, ir atsakyti į juos. • Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito, pvz., dėlionės, kaladėlės. • Suteikti progą dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnelius. Pratinami plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodyti paveikslėlius skatinant apie juos

		<p>gyvūnų, daiktų, domisi jais.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus. 	<p>kalbėti. Sudaryti galimybę prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminį gyvūnelį. Skatinti kalbėti apie tai, ką gyvūnelis ėda, kokius</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padėti vaikams, tačiau netrukdyti išsakyti savo supratimą. • Mokyti savo kūno dalių pavadinimų, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą. • Rodyti kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendrauti su kiekvieno vaiko artimaisiais.
4–6 metai	4-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba). 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius ir klausyti skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinti vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinti, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. • Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaryti galimybę ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt. • Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip juos naudoti maistui. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti vaikų išvykas į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padėti vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių • daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą galima mokyti grupuoti pagal požymius. • Vaikams sukurti situacijas aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. • Vaikams suteikti progą išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. • Skatinti domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodyti, kad ir

	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). 	<p>darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukti į pasiruošimą joms visus vaikus, sudaryti jiems sąlygas dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padėti jas įgyvendinti, stengtis, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.</p>
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes. • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. • Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. • Mokosi rūšiuoti atliekas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. • Organizuoti netolimas išvykas. Pagal galimybes keliauti pėsčiomis ir autobusais. • Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan. • Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį. • Supažindinti su giminės medžiu. • Ekskursijos į tėvelių darbovietes. Kviesti tėvelius papasakoti apie savo profesiją. • Turėti grupėje kampelį su Lietuvos atributika. • Pagal galimybes supažindinti vaikus su senoviniais rakandais, leisti juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. • Švęsti tradicines šventes. • Naudoti vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusėtose ir kt.) fotoalbumus apie gamtą, kalbėtis apie tai, ką juose pamatė. • Skirti užduotėles vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte einant į darželį ir pasakoti. • Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius. • Supažindinti su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų. • Siūlyti stalo žaidimų, įvairių lotų. • Siūlyti vartyti žurnalus.

10.6.2. SKAIČIAVIMAS IR MATEMATIKA

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartuoja matytus veiksmus su daiktais. 	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Žaisti žaidimą (pvz., „Slėpynes“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinti vaiką, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“ bei juos palydint atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksėti galva, nusišypsoti, nepritariant – papurtyti galvą, susiraukti). <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Žaisti žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinti – nutolinti, paslėpti – parodyti, sugretinti. Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daryti pauzes, vis pakartoti žodžius, jei norime, kad vaikas juos įsidėmėtų.
	2-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.). 	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Klausytis ir teatralizuoti žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštukus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar... (pvz., eilėraštukai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną). <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Sukurti aplinką, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visaip eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domėtis, ką veikia vaikas, jį kalbinti. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinti vaiką juos įsidėmėti.
	3-iasis žingsnis	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. 	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Duoti vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokyti paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausyti, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir

		<p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan. 	<p>pan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teatralizuoti daineles, pasakas, žaisti žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“). <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vartyti knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaryti galimybes rūšiuoti daiktus. • Leisti eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.
4–6 metai	4-iasis žingsnis	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. • Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. • Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. • Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, 	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipti dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausti „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaisti su vaiku domino. • Teatralizuoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį). <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokyti apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašyti atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). Leisti vaikui manipuliuoti daiktais (juos vartyti, padėti šalia, uždėti ant, įdėti į ir pan.), stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūlyti žaisti lego. • Prašyti palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuoti supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus. • Žaisti judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“). • Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį.

	<p>kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius. 	<p>Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius.</p>
5-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau? • Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų ar elementų seką, nebūtinai laikosi tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus ar elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. • Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. • Palygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis– trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. • Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio, ir atvirkščiai. • Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su 	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausti vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinti vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan. • Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip • kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbėtis su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“). <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisti stalo žaidimus. Karpyti, paišyti, spalvinti trikampių, stačiakampių. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kurti aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką. • Skatinti vaiką naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupti tvėrmės dėsniumi suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą). • Kartu skaityti knygeles, „rašyti“ laiškus. Žaisti judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“). • Domėtis, ką vaikai veikė vakar, kalbėtis apie tai, kas bus rytoj. Žaisti žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę (pvz., auklėtojai garsiai skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą).

	<p>savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj. 	
6-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. • Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. • Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar burių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). • Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.). 	<p>Skaičiavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leisti pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuoti svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui). • Mokyti vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus. <p>Matavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras. • Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlyti veiklą, formuojančią supratimą apie tvermės dėsnį (pvz., sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoti ir plėsti vaiko žodyną, reikalingą dalinant idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). • Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptims, daiktų vietai nusakyti. • Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipti vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairių metų laiku atliekamus darbus.

10.6.3. TYRINĖJIMAS

Vertybinių nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. • Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai). 	<ul style="list-style-type: none"> • Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikyti žaidimo priemonėmis. Kūdikiu sudaryti galimybes žaisti su žaislais arba tam tinkamais • daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti • daikto link, jį pasiekti, paragauti. • Vaikus paguldyti ar pasodinti taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui – stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti. • Sudaryti sąlygas patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. • Vaikams pajusti ir tyrinėti duoti įvairių medžiagų, formų, skatinti žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikams sudaryti sąlygas aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. • Duoti įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. • Jiems sudaryti sąlygas naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. • Jau nuo mažumės mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. • Sudaryti galimybes surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti

			<p>paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. • Skirti laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.
4–6 metai	4-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo programą ir aplinką kurti taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. • Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius. • Sudaryti vaikams sąlygas atlikti įvairius bandymus (prižiūrimiems suaugusiojo).
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikus skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. • Sudaryti galimybę suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldainių imti, kad visi gautų po lygiai. • Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinti paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. • Vaikams pateikti tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. • Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. • Vykdyti projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. • Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis.

	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). • Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygose, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti.
--	--	--

10.6.4. MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.

Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

	ŽINGSNIAI	GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	<p>1-asis žingsnis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais. <p>2-asis žingsnis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, 	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti priežiūros tvarką kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai . <ul style="list-style-type: none"> • Kalbinti kūdikį, rodyti jam įdomius žaislus ar daiktus, sudaryti galimybę judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, girti. • Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbėtis su juo, rodyti ir įvardyti daiktus, veiksmus su žaislais. Parūpinti žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais. • Pripažinti, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi. • Pastebėti vaikų ketinimus, juos įvardyti: – Tu nori paimti smėlio formelę ir 	

		<p>klausia.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia. 	<p>iškepti pyragą?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jei reikia, padėti įgyvendinti. • Duoti tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. • Leisti vaikams žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus žiūrėti pozityviai, išklausti vaikus, skatinti, džiaugtis tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais. • Žaislai ar žaidimui tinkamus daiktus parinkti taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami.
	3-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. • Džiaugiasi tuo, ko išmoko. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atkreipti dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kurti sąlygas vaikui mokytis. • Vaikams padėti suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaryti visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. • Leisti vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. • Vaikus drąsinti inicijuoti žaidimus. Kurti prasmingas ir, kur įmanoma, tikrovišką žaidimo ir darbo kontekstą. Pvz., šluota šluojamas takelis, o šlapia šluoste valoma siena. • Kartu su vaiku pasidžiaugti tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisėgti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę.
4-6 metai	4-iasis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako, parodo, ką nori išmokti. • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. • Pasako, ką veikė ir ką išmoko. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti situacijas, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Skatinti pasakyti, ko jis nori išmokti, sudaryti sąlygas mokytis to, ko jis nori. • Netrukdyti, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebėti ir padėti ar padrašinti, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. • Kalbėtis su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. • Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu... 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikus drąsinti sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pvz., kaip iš aplinkinių daiktų pasistatyti namą, kaip nulipdyti iš plastilino norimą daiktą. • Pripažinti, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja. Todėl planuojant ugdymo programą numatyti įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką. • Skatinti kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.

	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba apie tai, ką norėtų išmolti, ką darys, kad išmoltų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. • Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprenddamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. • Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau. 	<ul style="list-style-type: none"> • „Ryto rato“ ir kitos veiklos metu pasikalbėti su vaikais, ko jie nori išmolti, kaip jie gali mokytis, pastebėti vaiko norą ir sudaryti sąlygas to išmolti. • Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvai, šluotos, tuščios dėžės, kartonas, liniuotės, stiklinės, vamzdeliai, žarnelės). • Sudaryti sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. • Supažindinti vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis. • Kalbėtis su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.
--	-----------------	--	---

10.7. AŠ KURIANTIS

- Meninė raiška
- Estetinis suvokimas
- Kūrybiškumas

10.7.1. MENINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata: jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas: spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

	ŽINGSNIAI	GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	<p>1-asis žingsnis</p> <p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso judesius, išraiškingą mimiką, žvilgsnį, nutildamas, tikslams skirtais žaidiniais ir nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. <p>Žaidinimai ir vaidyba</p>	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti trumpas, vaiko pasauliui artimas dainas, lopšines vaikui ir su vaiku. Žaidinti, supti, kutenti, myluoti, jodinti, linksminti vaiką specialiai šiems suklydams, sutelkdamas ir liaudies dainelėmis • Išraiškingai ir džiugiai bendrauti su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. • Į vaiko skleidžiamus garsus atsakyti balsu, perteikiant įvairias vokales 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Storą pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto 	<p>galimybes, o judesius atkartoti, palaukiant kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinti pirmąsias vaiko kūrybinės iniciatyvas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandyti jam pritarti, veikti kartu. Drašinti vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. <p>Žaidinimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidinti su žaislu ir be jo, kalbėtis įvairiomis emocingomis intonacijomis, naudoti įvairų tempą. • Teigiamas emocijas reikšti kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Tuos pačius žaidinimus, pokštavimus kartoti keletą kartų. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas vaikams pamatyti žaislingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. • Pasiūlyti vaikui saugią, geros kokybės, minkštą, ryškių dailės priemonių ir medžiagų.
2-asis žingsnis	<p>Muzika, šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. • Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. <p>Žaidinimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi dailės priemonės paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. 	<p>Muzika, šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Su vaikais klausytis įvairių stilių muzikos bei sudaryti muzikinę aplinką, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. • Dainuoti su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. • Parinkti įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus tylą. Judant su vaikais išgauti kūno perkusijos garsus. • Suteikti vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidinti juos, naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. • Sudaryti galimybes kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinti medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti <p>Žaidinimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžiant su vaikais reikšti savo jausmus, norus, rodyti judesius ir veiksmus. Kalbėti maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinti mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. • Vedžiodant žaislą, kartoninę figūrėlę, parodyti, kaip galima veikti, skatinti vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. <p>Vizualinė raiška</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Tyrinédamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūlyti pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. • Sudaryti galimybes žaisti, tepinėti dažais, paišelioti, dėti spaudus kempinėle ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų
3-iasis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emocingai atliepia klausomus kūrinus. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydédamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais. • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką. <p>Žaidimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. • Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. • Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmis vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaimė kilusias emocijas <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis • . Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose 	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius, tekstą imituoju judesiais. Skatinti judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant. • Aprūpinti vaikus nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais, daiktais ir kartu su vaikais groti ritminiais muzikos instrumentais, klausytis jų skleidžiamų garsų. Tyrinėti instrumentų ir daiktų garsines galimybes, duodant vaikams laiko tyrinėti. • Sudaryti sąlygas ir skatinti vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visas šokio veiklos rūšis stengtis atlikti kartu su vaikais tyrinėjuoju įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vengti prašyti, kad vaikai kartotų jiems rodomus judesius • Skatinti vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas, sudaryti sąlygas judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką. • Kviesti vaikus, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptarti jų pasirodymą, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę. <p>Žaidimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parūpinti įvairių žaislų, leisti jais naudotis. Gėrėtis vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie daro. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą. Rodyti vaikams veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. • Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. • Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengtis suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu,

		<p>ižvelgia daiktus ar įvykius.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu. 	<p>kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis. • Kalbėti apie tai, ką vaikas daro, skatinti išbandyti kitus būdus.
4–6 metai	4-iasis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką. <p>Žaidimai ir vaidyba</p>	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausytis su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėti pasikalbant, pasakojant, aptariant. • Dainuoti su vaikais trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoti judesiais. • Sudaryti galimybę vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t • Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešti į grupę įvairių medžiagų iš gamtos. ar buities atliekų daiktų ir kartu su vaikais pasigaminti namų darbo muzikos instrumentų • Skatinti vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebėti ir įvertinti vaikų bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūlyti spontaniškai kurti patiems. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drauge su vaikais žaisti vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinti juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. • Kuriantį vaiką skatinti naudoti natūralius, su jokių šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus –erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). <p>Žaidimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parūpinti žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. • Parodyti, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštinių lėlėmis. • Paskatinti aprengti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus.

	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. • Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. • Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. • Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas 	<ul style="list-style-type: none"> • Drauge su vaiku eiti ratelius, parodyti judesių, veiksmų, paaiškinti, kas jais vaizduojama, skatinti juos kartoti laisvai, savaip. Mokyti pabaigus žaisti nusilenkti. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laikytis nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas ne pirmiau išmoksta, o paskui kuria, bet kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogo vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raišką ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt. • Skatinti žaismingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis. • Padėti vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbų.
5-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. • Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti, taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių šokius. 	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos. Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės. • Dainuoti su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinti dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinti dainuoti atliekant įvairius darbu. • Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritarti dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrėti įvairius instrumentus, juos išmėginti, pasigaminti savo instrumentų ir tyrinėti jų skambėjimo galimybes, tembrus. • Drauge su vaikais kurti ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinti vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drauge su vaikais šokti paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. • Vaikų sugalvotas judesių sekas rodyti visiems ir klausti vaikų, ką jie matė.

	<ul style="list-style-type: none"> • Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreišdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). <p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. • Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. • Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. • Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. • Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. • Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais. <p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti patiems vaidinti. Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiskus veikėjo bruožus, tempo ritmą. • Stebėti vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodyti, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. • Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius, parodyti ir skatinti laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaryti pauzes, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. • Įtraukti vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausti jo nuomonės, atsižvelgti į sumanymus. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svarbu turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius, kad vaiko kūrybinė raiška nebūtų skurdi. Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, svarbu tyrinėti kūno galimybes (gali lankstyti, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas. • Kalbėtis su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškintis, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. • Drąsinti kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti vaisių ir daržovių mozaikas. Skirti pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į su manymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. • Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų. • Sudaryti sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis. • Padėti vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.
6-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija 	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus. • Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant.

	<p>kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydami į savo ir draugų dainavimą. • Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, per - teikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės ir laiko elementus <p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. • Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus - mus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildoma grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). • Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, „dirigento lazdelę“, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. • Groti kartu ir paskatinti vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre. Išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. • Žaisti su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms.. Su vaikais žaisti muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atlikti parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Jei renkamasi autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius, atkreipti dėmesį, kad juose nebūtų sudėtingų judesių . • Siūlyti vaikams stebėti gamtą (gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejuda, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. <p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Reikalui esant, pasiūlyti savo idėjų, tačiau būti jautriems vaiko iniciatyvai, jos neslopinti. • Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams, pvz.: žaisti, kurti vaidinimą lėlių teatre arba persirengti dramos, taip pat muzikinio ratelio veikėjais, pasipuošti. • Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, sudaryti sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turtinti vaikų patirtį, vaizdinius. Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno kūrinis, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse.
--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. • Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. • Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis 	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį. • Suteikti galimybę vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). • Jeigu grupė ar darželis turi kompiuterį, šviesos stalą, fotoaparata, grafo projektorius, multimediją, interaktyvią lentą, tereikia padrąsinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop ir kt.). Kaupti elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.
--	--	--

10.7.2. ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybinė nuostata: domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas: pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą. • Reaguoja, kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo. • Stebi ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus. • Reaguoja į ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kurti muzikinę aplinką, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. • Emocionaliai kalbėtis, žaidinti, bendrauti, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jaustų veiksmais reiškiamas emocijas. • Suteikti vaikui galimybę sureaguoti savo tempu, t. y. palaukti tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama mokytojui. Būti šalia vaiko, kartu su juo džiūgauti, padrąsinti jo bandymus, pamokyti, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į skirtingą suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus. • Stebi gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus. • Domisi vaidinančiais vaikais, suaugusiais mėgdžioja tai kas jam patinka. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti vaikui, klausytis įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinių, skatinti teigiamas, džiugias emocijas ir slopinti neigiamų emocijų proveržius. • Leisti vaikams stebėti šokį gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus išpūdžius. • Kartu su vaiku žaisti ir išraiškingai rodyti, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva.

			<ul style="list-style-type: none"> • Išdėlioti piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagirti, pasikalbėti apie jo kūrinėlį. Suteikti vaikui galimybę pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones. • Sudaryti galimybes vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. • Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamosis savo puošnia apranga. • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Duoti klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptarti. • Skatinti pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas. • Džiuginti vaikus ir padėti jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinti atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis. • Stebėti vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jį pakalbinti, paklausti, kas jam gražu. • Pasidomėti, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminti, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus. • Vaikams prieinamoje vietoje, jų akių lygyje, padėti profesionaliosios dailės, tautodailės kūrinių bei meniškų taikomosios dailės dirbinių, kad retkarčiais juos būtų galima apžiūrėti, pasikalbėti apie juos.
4–6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. • Padėti pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbėti, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausti, kaip jam gražiau. • Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, paprašyti pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto. • Būti greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdyti estetinį jautrumą – pritarti, papildyti jo išsakytas mintis. • Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. • Skatinti klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius:

		<p>kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kuri norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus. • Padėti vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrašinti tęsti savo kūrybą.
5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. • Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. • Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. • Žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. • Stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. • Sudominti vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Išklausti vaiką ir pačiam pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus. • Žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. • Sudaryti galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, galerijose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose. • Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertinti savaip lygindamas. • Kasdienėje veikloje suteikti galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą.
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. • Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, 	<ul style="list-style-type: none"> • Žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimų, klausytis jų įrašų, žiūrėti animacinių filmukų. Skatinti pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. • Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas,

	<p>kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilsius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė. 	<p>parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbelio, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį. • Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnelių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse ir kt. Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą. • Pastebėti, pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrėsi, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinti gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre). • Per pasivaikščiavimus lauke ar darželio aplinkoje paskatinti stebėti ir įsižiūrėti į detales, atrasti gražius daiktus, gamtos ar miesto vaizdus. • Su grožiu susijusius dalykus įtraukti į kasdienės veiklos pokalbius ir veiklą, atkreipti vaikų dėmesį, diskutuoti, kas gražu ir negražu, išnaudoti visas galimybes vaiko estetinėms vertybėms puoselėti. • Dažnai klausytis įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), paskatinti vaikus susikaupti, išklausius savo mintimis pasidalyti su pedagogu ir draugais. • Skatinti aptarti stebėtą šokį, atkreipti dėmesį į šokėjų judesius, kostiumus, šokio muziką ir pan. Skatinti reikšti įvairią nuomonę leidžiant suprasti, kad visokia nuomonė yra priimtina. • Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones – kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, pro-porcijas, padėtį erdvėje ir plokštumoje. • Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz., kuriuose piešiniuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešiniuose pavaizduota arti, o kas – toli, kodėl taip atrodo ir kt.
--	--	---

10.7.3. KŪRYBIŠKUMAS

Vertybinių nuostatų: jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas: savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

ŽINGSNIAI		GEBĖJIMAI	UGDYMO GAIRĖS
0–3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aplinkoje turėtų atsirasti smalsumą žadinančių dalykų – garsų, spalvų, žaislų, meno kūrinių – kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. Reikėtų išnaudoti visus 5 pojūčius (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius (tekstūros). • Duoti žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leisti klausytis įvairių garsų, suteikti galimybę užuosti įvairius kvapus.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. • Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Parūpinti įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. • Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas turėtų būti vaikams įprastas reiškinys. • Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu, turėtų lavinti visus pojūčius. • Naudoti žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. • Parūpinti priemonių ir skatinti veiklą, grindžiamą visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. • Pasiūlyti žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. • Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kurti saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. • Siūlyti žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrėti su-augusiųjų). • Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai apdengus vaikus leisti braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. • Vaikus skatinti daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių

			<p>sprendimų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veiklą organizuoti ir patalpose, ir lauke. • Skatinti vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas (kankorėžius, smilgas, kaštonus, medžių žiedus ir pan.), piešti, tapyti, žaisti.
4–6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Išvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. • Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. • Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. • Suteikti laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius su-neštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. • Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinti vaiką išsakyti originalias mintis (mąstymo originalumas). • Vaiko prašyti drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas). • Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. • Aptarti, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. • Skatinti idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti kūrybiškumą, laisvai reikšti idėjas. • Klausyti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau. Ugdyti mąstymo lankstumą – skatinti išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas. • Ugdyti originalumą – prašyti išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinti fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. • Pasiūlyti įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. • Skatinti dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiams su kitais vaikais. • Vengti vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal pasiekimus (kūrybos produktai nevertinami, nelyginami vieni su kitais, nerenkami geriausiai kūriniai, vaikai nesivaržo vieni su kitais). Priimti ir palankiai vertinti visokius atsakymus, bet kokio lygio veiklos rezultatus, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti. • Pateikti įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinti dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus.
6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip. 	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebėti augalų, paukščių gyvenimą. • Nuolat atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokyti pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti. • Taikyti įvairius metodus ir būdus: <ul style="list-style-type: none"> ○ smegenų audrinimas (pvz., klausimas, ką daryti, kad žmonės būtų laimingi, kad nebūtų karo?); ○ fantastiniai klausimai (pvz., kas būtų, jei nustotų šviesti Saulė, jei išnyktų visi suaugusieji?); ○ prašymas išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų (pvz., kaip dar galima panaudoti šaukštą, plastikinius butelius?); ○ kūrybiniai vaidinimai (prašoma suvaidinti kokia nors tema trumpą siužetą, padalijus vaikus į dvi grupes (vieni vaidina, kiti spėja, kas ten vaidinama); ○ fantastinio gyvūno piešimas (po vieną ar grupelėse); ○ pasakos kūrimas sėdint ratu. • Kurti žaidybines ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų. • Skatinti perkurti pasakas (pvz., klausiant, kas būtų, jei pasakoje vilkas taptų geras, o Raudonkepurnaitė – klastinga?).

11. Metodai ir priemonės:

11.1. **Ugdymo turinys įgyvendinamas derinant vaiko perspektyvą ir mokytojo, kaip vaiko ugdymo profesionalo, perspektyvą taikant** šiuos pagrindinius vaikų ugdymo(-si) metodus:

11.1.1. **patirtinį vaikų ugdymąsi**. Tai toks procesas, kai ikimokyklinio ugdymo mokytojas sudaro sąlygas vaikams pamatyti, išgirsti, išgyventi, apmąstyti, t. y. įgyti įvairios patirties patiemis aktyviai veikiant, dalyvaujant, kuriant kartu su kitais vaikais ir suaugusiais;

11.1.2 **komunikacinius susitikimus arba ugdymo proceso dialogiškumą** - tai, kai vaikai įsitraukia į savo sumanytą ar mokytojo inicijuotą veiklą, pastarasis juos stebi, su jais bendrauja, reaguoja į kuriamą žaidimo ar kitos veiklos situaciją (pasidžiaugia, pasiūlo, pasikalba, paklausia, padeda, pamoko, pataria, pateikia naujos informacijos), stengdamasis nesutrikdyti jų savitos veiklos, neprimesti savo nuomonės;

11.1.3 **mokymąsi socialiniame kontekste** - tai, kai vaikai ugdomi ką nors veikdami kartu su kitais vaikais. Bendra vaikų veikla sukuria sąlygas aiškintis, diskutuoti, dalytis patyrimu, palaikyti ir padėti įgyvendinti vienam kito idėjas, mokytis vienam iš kito. Stebėdami kitus vaikus ir jų mokymosi bei elgesio būdus, ikimokyklinukai supranta, ką reiškia mokytis, išbando kitų taikytus mokymosi ar elgesio būdus;

11.1.4. **vaiko ugdymą ir ugdymąsi, priklausomą nuo aplinkos** – tai ugdymo įstaiga ir joje vykstantis gyvenimas, artimiausia gamtinė ir kultūrinė aplinka, bendruomenės gyvenimas ir joje vykstantys renginiai, t. y. visa tai, kur jis įgyja įvairios patirties;

11.1.5. **spontanišką-situacinį ugdymą** – kai vaikai arba patys sugalvoja, numato, ką veiks, ir ikimokyklinio ugdymo mokytojas įsitraukia į jų sumanymo realizavimą bendraudamas su vaiku, arba vaikai įsitraukia į mokytojo pasiūlytą, inicijuotą, suorganizuotą veiklą, ieškodami informacijos, tyrinėdami, mąstydami, kurdami kartu su mokytoju.

11.2. Žaidimas - ypatinga ugdymo turinio įgyvendinimo priemonė.

Žaidimas-tai vaikų gyvenimo pagrindinė veikla ir ugdymo(si) forma. Žaisdamas vaikas realizuoja visus svarbiausius savo poreikius-pažintinius, praktinio veikimo, bendravimo, judėjimo-atskleidžia visas savo galimybes ir gebėjimus:

- jaučia malonumą ir pasitenkinimą, visai užmiršdamas savo rūpesčius, neigiamas emocijas, kitus išgyvenimus;
- manipuliuoja žaislais ir daiktais, medžiagomis, nebijo visai juos bandyti, sutelkdamas veiksena valią, fizines ir protines galias;
- ieško sunkumų, siekia pergalės, įveikdamas kliūtis;
- praktiškai ieško naujų žaidimo variantų, džiaugiasi nugalėjęs kliūtį, radęs sprendimą;
- pajunta savo galias ir jas demonstruoja, mato ir praktiškai patiria, vertina draugų galimybes, lygina save su jais, siekia pripažinimo;

- žaisdamas kartu su kitais vaikais geranoriškai paklūsta žaidimo socialinėms taisyklėms, ugdomi jų laikytis kaip privalomų;

- susikaupia, įsitraukia, susižavi, išgyvena įvairias emocijas, jas laisvai išreiškia.

Žaidimas - veikla, vedanti vaiką į naujus atradimus, judėjimą pirmyn. Tam padeda įvairaus pobūdžio žaidimai:

- iš kartos į kartą perduodami įvairūs liaudies arba tradiciniai žaidimai-tradicinės kultūros sudėtinė dalis;

- pačių vaikų sumanyti, laisvai ir improvizuojant žaidžiami įvairaus turinio kūrybiniai - vaidmeniniai, statybiniai, vaidybiniai žaidimai;

- suaugusiųjų specialiai vaikų ugdymui sumanyti žaidimai su taisyklėmis (didaktiniai ir judrieji).

V. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

12. Vaiko ugdymosi pasiekimai – tai gyvenime ir ugdymosi procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios ir supratimas, nuostatos, apie kuriuos sprendžiame iš vaikų veiklos ir jos rezultatų. Viena iš būtinų kokybiško ugdymo(si) proceso dalių yra vaikų pasiekimų vertinimas. Vertinimas - nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymosi ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

13. Vertinimas padeda nustatyti kiekvieno vaiko ugdymosi pasiekimus ir numatyti tolesnio ugdymosi žingsnius, kurie tampa gairėmis, padedančiomis planuoti vaikų ugdymąsi:

13.1. Pedagogui:

13.1.1. tikslingiau stebėti, atpažinti, ką vaikas jau žino, supranta, geba, išsiaiškinti vaiko patirtį ir tolesnio ugdymosi poreikius;

13.1.2. individualizuoti ugdymo turinį, procesą, priemones;

13.1.3. siekti kryptingos maksimalios kiekvieno vaiko ugdymosi pažangos pagal jo galias;

13.1.4. parinkti natūralius, vaiko prigimtį atitinkančius ugdymo būdus;

13.1.5. vaiko pasiekimų ir pažangos refleksija gerina vaiko ugdymosi kokybę.

13.2. Vaikui:

13.2.1. išgyventi sėkmės jausmą;

13.2.2. skatina apmąstyti turimus gebėjimus;

13.2.3. suvokti, kaip kinta gebėjimai per tam tikrą laiką;

13.2.4. įveikti kliūtis.

13.3. Tėvams:

13.3.1. suprasti, ko galima tikėtis iš ikimokyklinio ugdymo;

13.3.2. sužinoti apie vaiko ugdymo(si) pažangą, pasiekimų lygį (kas vaikui sekasi geriau, kai prasčiau, kaip jam galima padėti);

13.3.3. aktyviau išsakyti lūkesčius dėl vaiko ugdymo ir jo ugdymosi pasiekimų, įsitraukti į

vaiko ugdymo procesą įstaigoje.

14. Vertinimo sistema:

14.1. Vertinimo nuostatos: orientuojamasi į vaiko ugdymosi kokybės tobulinimą, o ne į diagnostinį kiekvieno vaiko gebėjimų ar pedagogų darbo kokybės vertinimą. Siekiama, kad vertinimas būtų nenutrūkstamas, grįžtamasis, informatyviausias – visuminis vertinimas, kada vertinami visų ugdymosi sričių pasiekimai. Visoms vaiko raidos sritims – sveikatos, socialinei, kalbos, pažinimo, meninei – skiriamas vienodas dėmesys.

14.2. Vertinimo modeliai: vadovaujantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“ (2014) ir „Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis“ (2015) vaiko pasiekimų vertinimo apraše pateikti vaiko ugdymosi pasiekimų žingsniai, kurie rodo vaiko pažangą nuo gimimo iki šešerių metų. Ugdymosi pasiekimų žingsniuose aprašomi vaiko ugdymosi pasiekimai – žinios ir supratimas, gebėjimai, vertybinės nuostatos. Pedagogai nustato, kuriame pasiekimų žingsnyje yra vaikas, palygindami jo kalbos, bendravimo, elgesio situacijas, kūrybos darbelius su pasiekimų žingsnių aprašymais. Išskiriami du vaiko gebėjimų formavimosi laikotarpiai. 1–3 žingsniuose aprašomi vaikų nuo gimimo iki trejų metų pasiekimai, 4–6 žingsniuose pateikti vaikų nuo trejų iki šešerių metų pasiekimai. Vaikų ugdymosi pasiekimų žingsnių siejimas su amžiumi yra sąlyginis.

14.3. Vertinimo sistemiškumas. Pasiekimai fiksuojami e. dienyne: www.musudarzelis.lt
Vaikų pasiekimai vertinami du, esant reikalui ir daugiau kartų per mokslo metus:

14.3.1 **Ankstyvojo amžiaus vaikų pirmą kartą** – lapkričio mėn. išsiaiškinami realūs vaiko gebėjimai, patirtis, kas sekasi geriau, kas sunkiau bei numatomos ugdymo(si) gairės;

14.3.2 **antrą kartą** – gegužės mėn. nustatoma individuali kiekvieno vaiko pažanga, numatomos tolimesnės ugdymo(si) gairės;

14.3.3. **Ikimokyklinio amžiaus vaikų pirmą kartą** – spalio mėn. išsiaiškinami realūs vaiko gebėjimai (jei tai pirmi vaiko metai grupėje), patirtis, kas sekasi geriau, kas sunkiau, arba nustatoma individuali kiekvieno vaiko pažanga (jei tai antrieji, tretieji metai), bei numatomos ugdymo(si) gairės;

14.3.4. **antrą kartą** – kovo mėn. nustatoma individuali kiekvieno vaiko pažanga, numatomos tolimesnės ugdymo(si) gairės;

14.3.5. **tarpinis vertinimas** – vertinama esant reikalui ir numatomos ugdymo(si) gairės;

14.4. Vertintojai:

14.4.1. vaikų pasiekimus vertina grupės **mokytojos, logopedė, spec. pedagogė, soc. pedagogė, meninio ugdymo pedagogė;**

14.4.2. vertinime dalyvauja vaikų **tėvai**, jie suteikia informaciją apie vaiką, dalyvauja anketinėse apklausoje, reiškia savo nuomonę apie pasiektą vaiko pažangą, padeda vaikams įveikti sunkumus ten, kur prasčiausiai sekasi;

14.4.3. **vaikai** taip pat **aktyvūs savo vertinimo dalyviai**, su vaiku aptariami jo pasiekimai, būtina pabrėžiant sėkmę, klausiami vaikų nuomonės dėl vertinimo būdų, procedūrų.

14.5. Vertinimo metodai ir būdai. Pedagogės informaciją apie vaiko pasiekimus ir pažangą

renka naudojamos įvairius metodus ir būdus:

- 14.5.1. vaiko veiklos ir elgesio stebėjimas;
- 14.5.2. pokalbis su vaiku;
- 14.5.3. pokalbis su tėvais;
- 14.5.4. pokalbis su specialistais;
- 14.5.5. produktyviosios ir kūrybinės vaiko veiklos analizė;
- 14.5.6. atskirų situacijų analizė;
- 14.5.7. vaiko įsivertinimas.

15. Pasiekimų fiksavimas, pateikimas ir tėvų informavimas:

15.1. Pasiekimų fiksavimas. Visa pasiekimų vertinimo medžiaga kaupiama vaikų kūrybinių darbų aplanke (su mokytojo vertinamaisiais komentarais ir/ar vaiko įsivertinimu) bei e. dienyne www.musudarzelis.lt. El. dienyne kaupiami:

15.1.2. skiltyje „Vaikų veiklos“ fotografijomis, garso, vaizdo įrašais fiksuojamos bendros ir individualios vaikų veiklos, nurodoma pasiekimų sritis;

15.1.3. Skiltyje „Vaiko pasiekimai“ aprašomuoju būdu fiksuojama individuali vaiko pažanga ir pasiekimai, nurodant pasiekimų sritį, jei reikia, pridedami vaizdiniai įrodymai ar vaikų kalbos, samprotavimų, žodinė kūrybos pavyzdžiai. Kiekvienai pasiekimų sričiai fiksuojami bent 2 mokytojų ar specialistų įrašai/komentarai rudens ir pavasario vertinimuose.

15.1.4. Skiltyje „Pasiekimų žingsneliai“ du kartus metuose (rudenį ir pavasarį) mokytojai nurodo, kuriame pasiekimų žingsnelyje yra vaikas kiekvienoje iš 18 pasiekimų sričių. Lentelėje „Vaiko pasiekimo sričių įvertinimai“ fiksuoja pasiektą žingsnį bei lentelės dalyje „Užrašai“ trumpai aprašo kiekvienos srities pasiektus pasiekimus.

15.1.5. Skiltyje „Vaiko pasiekimai“ du kartus metuose (rudenį ir pavasarį) mokytojai numato kiekvieno vaiko individualias ugdymo(si) gaires

15.2. Pasiekimų pateikimas, tėvų informavimas:

15.2.1. Pasiekimai saugomi e. dienyne www.musudarzelis.lt, tėvai nuolat gali juos stebėti. Tėvai su grupės pasiekimais yra supažindinami grupės susirinkimų metu, o su individualiais vaiko pasiekimais supažindinami/aptariami asmeniškai, individualių pokalbių metu.

15.2.2. Ankstyvojo amžiaus vaikų pasiekimų žingsnelių lentelė atspausdinama ir perduodama būsiamam ikimokyklinio ugdymo mokytojui mokslo metų pabaigoje (tuo atveju, jei vaikai perkeliama į kitą grupę).

15.2.3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų žingsnelių lentelė atspausdinama ir perduodama, ikimokyklinio amžiaus vaikui baigus ikimokyklinio ugdymo(si) programą, priešmokyklinio ugdymo mokytojui (tuo atveju, jei vaikai perkeliama į kitą grupę).

Jei vaikas keičia grupę, informacija apie vaikų veiklą ir vaikų pasiekimus automatiškai persikelia el. dienyne www.musudarzelis.lt

Vertinimas padeda tėvams ir pedagogams keistis informacija apie vaiką, pasiekti darnos ir vieningumo tarp ugdymo namuose ir įstaigoje.

16. Vaiko pasiekimo rezultatų panaudojimas:

16.3.1. ugdymo proceso planavimui;

16.3.2. ugdymo individualizavimui, vaiko raidos tobulinimui;

16.3.3. pedagogo kompetencijų tobulinimui;

16.3.4. veiklos kokybės įsivertinimui, vertinant vaikų ugdymo(si) pasiekimų sritį.

VI. NAUDOTINI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus specialiųjų poreikių vaikų ugdymas. V., 2001.
2. Ankstyvojo ugdymo vadovas. (sud. Monkevičienė O). V., Minklės leidyba, 2001.
3. Artyn vaiko 2. Knyga auklėtojoms, studentams, dėstytojams ir tėvams. V., UAB „Polilogas“, 1998.
4. Artyn vaiko. Knyga auklėtojoms, studentams, dėstytojams ir tėvams. V., UAB „Polilogas“, 1997.
5. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. V., Eugrimas, 1998.
6. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. V., Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
7. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. V., 2003.
8. Daniel P. Hallahan, James M. Kauffman. Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas. Alma Litera, 2003.
9. Eugenija Adaškevičienė Vaikų fizinio ugdymo pedagogika. Egalda, 1994.
10. Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. Ikimokyklinis amžius. V., 2004.
11. Gražienė V. Lietuvos vaikų darželio bruožai iki 1940m. K., 1998
12. Gražienė V. Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. V., Leidybos centras, 1999.
13. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, UAB „BalticPrintingHouse“, 2014.
14. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. V., Leidybos centras, 1993.
15. Ikimokyklinio ugdymo įstaigą reglamentuojantys teisės aktai. V., Presvika, 2001.
16. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, UAB „BalticPrintingHouse“, 2015.
17. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. Knyga auklėtojais. Lietus, 1997.
18. Kompleksinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje. K., „Šviesa“ 1991.
19. Lietuvos higienos norma HN 75:2002 „Ikimokyklinio ugdymo įstaigos < Higienos normos ir taisyklės“ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. kovo 4 d. Įsakymas Nr. 102 (Žin., 2002, Nr. 27-968).
20. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Nauja redakcija nuo 2003m. birželio 28d., aktuali nuo 2004 m. liepos 15 d.
21. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija. Tautinė mokykla. I.-Vilnius, 1989.
22. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, UAB „Sapnų sala“, 2006.
23. Monkevičienė O. Vėrinėlis. Knyga auklėtojais. I dalis. V., Leidybos centras, 1995.
24. Monkevičienė O. Vėrinėlis. Knyga auklėtojais. II dalis. V., Leidybos centras, 1995.
25. Pedagogika ir demokratija. Aidai, 1999.
26. Rauckis J., Drungilienė D. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa ir metodinės rekomendacijos. VšĮ „Fotoreporterių gildija“, V., 2003.
27. Specialiųjų poreikių vaikų pažinimas ir ugdymas. ŠU., 2001.
28. Ugdymas ir demokratijos kultūra. Lietus, 1997.
29. Universaliosios sveikatos ugdymo bei rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa. V., 2000.

30. Vaikų darželių programa „Vėrinėlis“ V., Leidybos centras, 1993.
 31. Vaikų teisių konvencija. Lietuvos nacionalinis UNICEF komitetas, 2000.
 32. Verseckienė O. Marcinkas F., ir kt. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės. 1995.
-

APROBUOTA

Gargždų lopšelio-darželio „Saulutė“

Mokytojų tarybos 2023-12-01 protokoliniu
nutarimu Nr. M-4